

Číst se zájmem, ničemu nevěřit

České dějiny očima italského humanisty

Dnešní doba nepřeje vydávání historických pramenů, přesto však občas na českém historickém nebi zazáří kometa. Nejznámějším textem o českých dějinách v západní Evropě bylo vyprávění humanisty Enea Silvia Piccolominiho, pozdějšího papeže Pia II., jež téměř dvě století po svém vzniku spoluvytvářelo v katolické Evropě obecnou představu o kacífských Čechách a Češích. Kupodivu až do dnešních dnů nebyla vydána moderní edice tohoto po mnoha stránkách pozoruhodného spisu (edice Josefa Emlera, jež měla být zařazena do reprezentativní řady *Fontes Rerum Bohemicarum*, zůstala nedokončena).

Překlad do moderní češtiny

Protože na konci 20. století získala ediční praxe punc hyperkritičnosti, čtenář nedostává do rukou kritické vydání Eneovy *Historie české* - bylo by totiž neúnosně obsáhlé a vyžádalo by si několik let textově srovnávací práce. Přesto jde o co nejautentičtější zachycení Eneova textu, neboť je založeno na znění několika rukopisů a starých tisků. Na rozdíl od Emlerova vydání *Historie české* editoři (Dana Martínková, Alena Hadravová a Jiří Matl) k latinskému znění originálu připojili překlad do moderní češtiny (v Emlerově téměř nedostupné edici lze číst i staročeský překlad Jana Húsky z Uherského Brodu z roku 1487). Jediné, co lze jinak výborně provedené edici vytknout, je absence historického komentáře, jenž by sice rozsah knihy zdvojnásobil,

avšak laikům by v mnohém osvětlil Eneovo velmi volné nakládání s historickými fakty.

Úvodní studie

Vlastní edici předchází vynikající úvodní studie (česky i anglicky) Františka Šmahela o osobnosti pozdějšího papeže Pia II. Šmahel zde Eneu Silvia odhaluje jako humanistického autora, jenž ve 40. a 50. letech 15. století napsal lascivní povídku *O dvou milencích* či milostnou komedii *Chrysis* o blahobytném a neřestném životě vyššího kléru. Zároveň však vystihl Eneu i jako stoupence konciliarismu, jenž ovšem velmi záhy, jakmile konciliarismus vyčerpal, přešel do tábora stoupců římských papežů. V hutné pasáži Šmahel rovněž podal přehled Eneových vztahů s českými úředníky kanceláře císaře Fridricha III. a charakterizoval jeho způsob vnímání českých náboženských poměrů, s nimiž se bezprostředně seznámil v roce 1451 jako člen císařova poselstva k českému sněmu.

Historická věrohodnost

Dnes již víme, že *Historie česká* měla tvořit jakýsi protipól Eneova staršího díla o dějinách Rakous. Zároveň si musíme připomenout, že pozdější papež se českým poměrům nesoustavně a anekdoticky věnoval i v předchozích spisech. Prostřednictvím svých českých přátel sbíral prameny o české reformaci (v jeho očích samozřejmě o české herezi), z čehož lze usuzovat, že se na vyličení českých dějin dlouhodobě připravoval. Sama Eneova kronika je velmi nesourodé dílo.

První třetinu tvoří historicky bezcenná kompilace českých dějin od praotce Čecha po vypuknutí husitské revoluce. Líčení událostí 20. a 30. let 15. století naopak můžeme pokládat za osobité vidění husitské reformace z katolického hlediska. Eneovo líčení tak do značné míry odráží, jak vnímali husitskou herezi humanisticky orientovaní představitelé intelektuálně nejvzdělanějších katolíků. František Šmahel připojil k těmto dvěma pasážím jízlivou poznámku, jež plně vystihuje historickou hodnotu Eneovy kroniky: „Číst se zájmem, ničemu nevěřit.“ Naopak poslední část, jež končí smrtí krále Ladislava Pohrobka a nástupem Jiřího z Poděbrad na český trůn, je proti předešlým částem *Historie české* dosti věrohodným pramenem o českých poměrech, které Enea Silvio bedlivě sledoval a analyzoval. V posledním odstavci na nás pak přímo dýchne Eneův pragmatický přístup k dějinným zvratům, a jejich humanistické hodnocení, jež má již velmi daleko k pojetí středověkých kronikářů a analytů: „My jsme přesvědčeni, že království se získávají zbraněmi, nikoliv zákony.“ Snad právě proto se již jako papež Pius II. v 60. letech 15. století znovu odhodlal vyhlásit křížovou výpravu, jež měla pomocí zbraní srazit české heretiky na kolena.

Martin Nodl

Enea Silvio, *Historia Bohemica - Historie česká*, nakladatelství KLP, Praha 1998, 4. svazek edice *Clavis Monumentorum Litterarum (Regnum Bohemiae)*, edičně připravili a přeložili Dana Martínková, Alena Hadravová a Jiří Matl, náklad 1000 kusů, cena neuvedena, CVI a 278 stran.